

worden in een kleinen kring menschen, die men door vriendschap of buurtschap of maatschappelijke aanraking kent.

Doch niet alleen het toezicht op elkander leidt schade.

Ook het ambtelijk toezicht en de oefening der tucht kan niet tot haar recht komen, als in kleine kerken, omdat er eenvoudig geen controle is te houden. Er valt bijna niet te constateeren of het kerkbezoek en de viering van het Avondmaal geregeld plaats vindt, want men kan ook in andere kerkgebouwen de prediking bijwonen, en hoewel zijn er reeds onopgemerkt steeds ontrouwer en ontrouwer geworden. Velen zijn, ondanks al den arbeid, welke door de ouderlingen verricht wordt, in de massa verloren gegaan, en voor menig een is de groote stad en het groote-stadskerkelijk leven de weg geweest, waarin hij al verder en verder afdaalde.

Ik denk hierbij ook aan de kerkeraden.

Deze zijn eigenlijk veel te groot.

Een vergadering van ruim vijftig of bijna honderd man moet over verschillende zaken oordeelen en beslissingen nemen, en vaak geldt het quaesties, waarmede alleen de wijkouderlingen op de hoogte zijn. En toch draagt de gansche kerkeraad de verantwoordelijkheid, en toch werken alle leden tot de oefening van de tucht mee, wat noodzakelijkerwijs tot minder gezonde toestanden moet leiden, en of de verantwoordelijkheid veel en veel te zwaar maakt, of de oppervlakkigheid in de hand werkt. Wat is er in den laatsten tijd niet geklaagd over onjuiste attestaties, die door kerkeraden uit de groote steden verstrekt waren, en wat moeten wij vaak bekennen, dat we de menschen te weinig kennen! En nu stem ik terstond toe, dat door geregeld en getrouw huisbezoek dit euvel wel voor een niet gering deel kan verholpen worden, en een goed kaartregister de wanorde vruchtbaar tegengaat, doch met al deze schoone maatregelen wordt het kwaad niet weggenomen, en blijft onze ongedeelde stadskerk het gevaar lopen van te worden een luxe-editie van de z.g.n. volkskerk. (1)

Ik zou nog meer kunnen spreken over het gebrek aan meeleven bij kerkelijke verkiezingen b.v., en over het tekort aan onderlinge liefde en overgeevenheid, en over de te groote catechisaties in de steden, doch ik zal het beeld, dat ik schets, niet donkerder kleuren. En nu weet ik wel, dat het in de dorpskerken ook niet altijd couleur de rose is, en er ook menige kleine gemeente gevonden wordt, waar de dood in de pot is, maar over 't algemeen is de toestand in de stadskerken minder gunstig dan op 't platteland. Met alle waardeering voor 't vele en zeer vele goede wat de stadskerk biedt, en met oprechte dankbaarheid voor alles, wat onze getrouwe Verlossendgod ons nog laat en schenkt, kan ik den toestand niet anders zien, en ik bevind mij niet dit oordeel in het gezelschap van mannen als Dr. Kuyper en Dr. Bavinck, die reeds voor jaren gepleit hebben voor reformatie.

Laten de oogen toch voor de gevaren opengaan!

Laten we uit onze zelfvoldaanheid ontwaken!

Het gaat om de positie van Christus' kerk in de menschenwereld, en dies om de eer van onzen Koning, en zal de groote stadskerk getrouw zijn aan de roeping, waarmee Hij haar roept, dan moet er een omkeering in haar plaats vinden. Hervorming is dringend noodzakelijk. Ingrijpen is een oogenblikkelijke eisch, en waar de kennis der verlossing pas te grijpen is door de kennis der ellende heen, teekende ik den tegenwoordigen toestand in zulke sombere verven.

Misschien zal men mij van overdrijving betichten.

Men zal tegenover de schaduwszijden tal van lichtpunten aanwijzen, en, Gode zij dank, die zijn er, doch aan overdrijving maak ik mij niet schuldig. Wie onbevange de practijk aankijkt stemt mij dit toe, en hij zal, zoo hij het nog niet deed, met ons zinnen op verbetering en reformatie, waartoe we om Christus' wille geroepen worden.

¹⁾ vgl. b.v. wat Dr. De Moor zegt in zijn afscheidsprek in Amsterdam, p. 10.

K. D.

UIT DE SCHRIFT.

Uitzuivering.

Zuivert dan den ouden zuurdeesem uit, opdat gij een nieuw deeg zijt, gelijk gij ongezuurd zijt. 1 Corinthië 5:7.

Reformatie is uitzuivering.

Gelijk de apostel Paulus de reformatietaak voor de Corinthische gemeente omschreef: „Zuivert dan den ouden zuurdeesem uit“.

Deze zinspeling op het oude Joodsche paaschgebruik zullen Paulus' lezers wel begrepen hebben. Gelijk de Israëlieten in den nacht van Paschen bij de pijnlijk-zorgvuldige verwijdering van alles wat aan gezuurde spijzen in hun woning mocht overgebleven zijn, herinnerd werden aan hun heilige roeping om zich te reinigen van elke geestelijke bezoedeling door hun Egyptische leven, zoo moesten ook de Corinthische Christenen uitzuiveren uit hun geestelijk en kerkelijk leven alles wat de heiligmaking door den Geest van Christus in den weg zou kunnen staan.

Bij dien ouden zuurdeesem, dien ze hebben uit te zuiveren, kunt ge denken aan het ellendige seculisme, dat Corinthië's leven doorwoekerde. Of aan de dwaze overschatting van buitengewone gaven des Geestes bij inzinking van heilige liefde. Of aan de verslappung der tucht in het rustig laten begaan van den bloedschender.

De gemeente is, al roemende, aan het verzuren. Er is voor haar alleed redding, als ze opnieuw haar reformatietaak verstaat.

Ze is deze: „Zuivert dan den ouden zuurdeesem uit“.

Deze taak der uitzuivering wordt door den apostel bij het hart van zijn lezers aangedrongen door de bijvoeging: „gelijk gij ongezuurd zijt“.

Dat klinkt op het eerste hooren wel wonderlijk. Zoo wonderlijk, dat de wijze menschen het den apostel wel willen verbeteren en willen lezen alsof er stond: gelijk gij ongezuurd behoort te zijn.

Maar deze verbetering is verminking. Het moet er blijven staan precies zoo als het er staat. En zoo is het goed.

De gemeente moet worden, wat ze is.

De ongezuurde gemeente moet in den weg der uitzuivering ongezuurd worden. Een nieuw deeg. Gelijk gij ongezuurd zijt.

Want de gemeente van Christus is in Hem volmaakt, een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk. Deze brief is gericht „aan de gemeente Gods, die te Corinthië is, den geheiligden in Christus Jezus, den geroepen heiligen“.

Dit is nu haar levenstaak: worden wat ze is.

Daurin wordt het levende leven van de gemeente van Christus openbaar.

De ongezuurde gemeente moet ook ongezuurd worden.

Daartoe is haar reformatieroeping: „Zuivert dan den ouden zuurdeesem uit“.

Reformatie is uitzuivering.

Nog altijd.

Soms schijnt het alsof reformatie zou zijn een streven naar interessante nouveauté's op kerkelijk gebied, een speuren naar modesnuffjes in het kerkelijk magazijn.

Reformatie is allereerst verwijdering van al wat de levende ontplooiing van het geloofsleven in den weg zou staan. Uitzuivering van al wat, aan het geestelijk leven der gemeente innerlijk vreemd, toch als een zuurdeesem dat leven heeft doorgist. Verwakkering om als een heilig volk openbaar te worden in een onheiligen tijd en in een onheilige omgeving.

En nu moet er naar den deesem gezocht, die bezig is het leven te doorzuren.

Dan is er, ook nu wel, de partijzucht, die de gemeente van Christus uit elkander scheurt. Dan is er, ook nu wel, de zelfverheffing bij klimmend liefdesgebrek. Dan is er, ook nu wel, verslappung van tucht, waar men vroeger ernstig om tucht naar het Woord des Heeren riep.

Dan is er, ook nu, zuurdeesem, soms al heél oud, waarvan het apostolisch woord ook ons nog geldt: „Zuivert dien toch uit“.

Om te worden, wat ge zijt.

Een nieuw deeg. Gelijk gij ongezuurd zijt.

Hierbij dreigt nu het gevaar, dat zij, in wier ziel de reformatieroeping weerklinkt, den zuurdeesem zoeken allereerst in ander leven.

Ons hart is nu eenmaal listig genoeg om het Woord des Heeren in de eerste plaats voor den naaste te hooren en op den broeder toe te passen.

Alle roepen om reformatie wordt holle, ijle klank, als er niet in doortrikt de kreet van eigen, om nieuwe zuivering worstelend zieleleven.

De apostel, die zelf „loopt, niet als op het onzekere en kamp, niet als de lucht slaande“, mag hopen dat de zuiveringstaak, die hij den Corinthiërs voorstelt, niet zal worden afgewezen.

Maar hij „bedwingt“ dan ook „zijn lichaam en brengt het tot dienschaarheid om niet eenigszins, maar hij anderen gepredikt heeft, zelf verwerpt te worden“.

Gelijk hij ook vrijmoedig aan zijn Corinthische lezers durft schrijven (9:26, 27).

En als hij onder de Corinthische Christenen zuurdeesem zoekt te verwijderen, wendt hij zich tot den hem persoonlijk naasten kring.

Niet de Apollos-partij, niet de Céfas-groep, maar juist zij, die zich naar Paulus noemen, moeten het scherpst verwijt over hun liefdeloos scheuren van de gemeenschap in Christus uit Paulus' brief lezen (1:13 v.v.).

Daar zoekt hij zuurdeesem. Om dien uit te zuiveren.

Deze uitzuivering is geen eigenwillige, wettische zelfveredeling.

Het is: worden, wat we zijn.

Gelijk gij ongezuurd zijt.

Alleen de inwoning des Heiligen Geestes in de harten werkt de ware kracht tot heiligmaking, dringt tot vernieuwing van gezindheid en reiniging van leven.

De Geest is het, die levend maakt, die den ouden mensch doet sterven, om den nieuwen te doen opstaan, en het leven doet verliezen om het te behouden.

Wettische zelfreiniging poetst wel het buitenste van den drinkbeker schoon, maar laat den inhoud onaangetast, pleistert den buitenmuur van het graf blank, terwijl daarbinnen het verderft voortwoekert, en de lijkenlucht blijft walmen.

Alleen de heilgende kracht van den Geest brengt en zet tot innerlijke uitzuivering van wal in persoonlijk en gemeenschappelijk leven doorgist.

Zoo komt er feest.

Het feest der ongezuurde brooden.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

De aanval van Dr. Visscher.

VIII.

De aanval van Dr. Visscher is psychologisch te verklaren uit den wensch om gebroken evenwicht te herstellen.

Zijn lont is, dat hij een zaak van tekstonderzoek opblaast tot een kwestie van Schriftcritiek.

Wij stellen daar tegenover, dat hij de Gereformeerde Kerken, en inzonderheid Dr. H. H. Kuyper, ten onrechte beschuldigt, zich op de lijn der Schriftcritiek te bewegen.

Wij bewezen met de eigen woorden van Dr. H. H. Kuyper, dat zijn bewering in zake het Markus-slot op tekstonderzoek gegrond is.

De eigen geschriften der bijbelschrijvers zijn er niet meer. De handschriften geven wat door anderen werd overgeschreven.

Bierin komen vele varianten (verschillen) in lezing voor. Deze zijn gewoonlijk zeer onbeduidend.

De groote moeilijkheden concentreeren zich bij het tekstonderzoek om Markus 16:9-20; Joh. 7 vs 53-8:11 en 1 Joh. 5:7.

Hierover boeracht onder geloovige geleerden geen eenstemmigheid. Prof. Bavinck b.v. noemde reeds in 1897 de echtheid van 1 Joh. 5:7 twijfelachtig. Toch sloeg Dr. Visscher toen geen alarm.

Wat nu het Markus-slot betreft, hierover is niet nu pas, maar van de eerste eeuwen der Christelijke Kerk al verschil van opinie. Mannen, die aan geen Schriftcritiek dachten, meenden het op grond van het tekstonderzoek te moeten loslaten. In de heide oudste handschriften komt het niet voor.

Toch houden wij voor ons aan de canonicheit ervan vast. En wel voornamelijk, omdat er een getuige is voor de echtheid van dit slot, die leefde vóór het oudste ons bekende handschrift werd geschreven.

Op een andere vraag: of het van Markus zelf of van een ander is, mochten wij niet ingaan. Dit behoefde ook niet, omdat dit niet in het geding is. Prof. Visscher toch laat doorschemeren, dat hij het Markus-slot beschouwt als door een ander geschreven en ook prof. Kuyper spreekt het waarschijnlijk daarvan uit.

De heide hoogleraren staan daarom niet voorover van elkaar als Dr. Visscher wil doen gelooven.

In zijn beroep op autoriteiten als Dr. Kuyper en Zahn is Dr. V. wel zeer ongelukkig. Uit woorden van den eerste trekt hij een onjuiste conclusie en die van den laatste schijnt hij te haastig te hebben gelezen.

Ook zijn beroep op de vaderen houdt geen steek. In zake het tekstonderzoek wijkt prof. Visscher af en van het reformatorisch beginsel, gelijk dat bij Calvin wordt gevonden en van het reformatorisch resultaat n.l. wat het athenerschap van het Markus-slot aangeht.

Daarintegen houden onze kerken (ook prof. Kuyper) aan dat reformatorische beginsel vast, al komen sommigen of velen betreffende het Markus-slot tot een ander resultaat dan de vaderen.

Voor een nieuw raadsel plaatst u Prof. Visscher, als hij zich beroept op de belijdenis.

Hij gaat niet tot de Geloofsbelijdenis terug, gelijk die door de Synode van 1618-19 is vastgesteld, maar tot een uitgave op last der Waalsche Synode van 1667.

Onwillekeurig vraagt men zich af, wat wij met deze laatste te maken hebben.

Onze kerken hebben de Drie Formulieren van Eenigheid, waarvan de tekst nauwkeurig door Prof. Rutgers is nagezien.

Waarom dan Prof. Visscher die Fransche uitgave heeft opgeschommeld?

De reden daarvan geeft hij op in deze passage: „Hoe onwedersprekelijk dit is, wordt uit de officiële door de wettelijke kerkelijke vergaderingen goedgekeurde teksten der belijdenis duidelijk. Voor mij ligt de uitgave gepubliceerd op bevel van de Synode der Waalsche kerken gehouden te Leiden 14 Sept. 1667. La Confession de foy des Eglises Reformées des Pays Bas représentée en deux colonnes, l'une portant la confession ancienne et l'autre la révision qui en été faite au Synode National de Dordrecht, l'an 1619 etc. Onder de oudste confessie zijn de schriftuurplaatsen bij elk artikel aangegeven, waarop de belijdenis zich grondt. In het 26ste en 35e artikel wordt daarbij verwezen naar Marcus 16:19 en in het 34e artikel naar Marcus 16:16. Hoe dus de belijdenis tegenover het slot van het Marcusevangelie staat is niet twijfelachtig. In overeenstemming daarmede wordt dan ook door de Synode van Dordrecht in de 175e sessie, toen zij handelde over den doop van bejaarden, een beroep gedaan eveneens op Marcus 16:15 en 16. De belijdenis erkent dus ook het slot van Marcus als Gods Woord en wie dit slot verwerpt als onecht, is dus met haar zonder eenigen twijfel in onverzoonlijken strijd“.

Prof. Visscher had dus die oude Fransche uit-

gave ne-
denis st-
Maar
sche Sy-
ken bin-
Ook
hij een
plaatst
Hij h-
toonen,
Markus
Maar
Het n-
hij het
hoofd
Onz-
Markus
Waar
beroepen
Dan
gestaan.

Laten
De k-
leeren,
lid der
Wordt
Moet h-
Prof.
woord;
stemm-
zin ver-
door uit
worden
teerd, n
vrijheid
haling
licht“.
En P-
Prof. B-
belijden
den He-
zwaar
kan wo-
en noer
Dr. Viss-
met art-
Ook
belijden
belboek
Visscher
psalmen
menige
Men
de Ned-
van Hal-
meldt, l-
dat dez-
mag nu
sing is
Zoo:
Een
belijden
Of w-
Prof.
meedeel
Toch
belijden
Zou
werken,
Gerefor-
Zou
zijn wil
Toch
we niet
Tot l-
Waar
Loops
te gaan
belijden
toe Pro-
Voora-
den jon-
spanner
lenhos
der G-
eisch.
Tot v-
ken va-
zondere
op na-
Than-
onze h-
Daar
worden
denis i-
Maar
slot nie-
Hoeze-
pleiten.
Al ze-
het Ma-
niet on-
den ze-
Doop d-
houdt.
Al ze-
de brie-
doet d-

gave noodig, omdat daar teksten onder de belijdenis staan.

Maar hij kan dit nooit uitwischen, dat de Dordtsche Synode ons aan die teksten niet heeft willen binden.

Ook maakt het een eigenaardigen indruk, dat hij een gewoon besluit der Synode op één lijn plaatst met de belijdenis.

Hij haalt alles en nog wat overhoop om aan te toonen, dat de belijdenis de kanoniciteit van het Markusslot onderstelt.

Maar zijn bewijs mist alle kracht.

Het meest raadselachtige echter is wel... dat hij het klaarste bewijs ten eenenmale over het hoofd ziet.

Onze Catechismus toch haalt in de 71ste vraag Markus 16:16 uitdrukkelijk aan.

Waarom heeft Prof. Visscher zich daarop niet beroepen?

Dan zou hij immers ongemeen sterker hebben gestaan.

Laten wij dit echter voor wat het is.

De kwestie wordt nu: Onze belijdenisschriften leeren, dat het Markus slot kanoniek is; mag een lid der Gereformeerde kerken daaraan toornen? Wordt hij daardoor zijn belijdenis niet ontrouw? Moet hij deswege niet worden vermaand?

Prof. Bavink geeft op dergelijke vragen ten antwoord: „En de Gereformeerde kerken hebben instemming met de belijdenisschriften nimmer in dien zin verstaan, dat alle vrijheid van beweging daar door uitgesloten zou zijn. In de belijdenisschriften worden tal van teksten als bewijspiaatsen geciteerd, maar exegese en dogmatiek behielden hare vrijheid en stelden soms de onjuistheid der aanhaling of haar gemis aan bewijskracht aan het licht”. (Modernisme en Orthodoxie, bl. 14).

En Prof. Kuiper wijst erop (gelijk trouwens ook Prof. Bavink gedaan had), dat in art. 4 onzer belijdenis Paulus wordt genoemd als auteur van den Hebreërbrief, waartegen Calvijn ernstig bezwaar had en ook niet uit de Schrift bewezen kan worden, want deze brief heeft geen opschrift en noemt geen schrijver. Hij vraagt daarom aan Dr Visscher of Calvijn en de meeste theologen met art. 4 van de Confessie in strijd zijn.

Ook vestigt hij er de aandacht op, dat in de belijdenis de psalmen Davids naast de andere bijbelboeken worden opgesomd. Eischt volgens Prof. Visscher de trouw aan de belijdenis dan, dat alle psalmen aan David worden toegekend, waar toch menige psalm zelf een ander als dichter aanduidt?

Men zou er nog aan kunnen toevoegen: waar de Nederlandsche uitgave van 1619 de profetie van Hahakuk niet onder de kanonieke boeken vermeldt, behooren wij daar slaafs aan te nemen, dat deze profetie niet tot de Schrift behoort en mag niet ondersteld worden, dat hier een vergissing is begaan?

Zoo zouden we kunnen doorgaan.

Een zekere vrijheid van beweging tegenover de belijdenis moet worden toegestaan.

Of wat dunkt u?

Prof. Bavink betwijfelt, gelijk we vroeger reeds meedeelden, de echtheid van 1 Joh. 5:7.

Toch haalt het 9de artikel van onze Geloofsbelijdenis dezen tekst als bewijspiaats aan.

Zou iemand het durven bestaan ertoe mede te werken, dat Dr Bavink op grond daarvan uit de Gereformeerde kerken werd gebannen?

Zou iemand hem daarom van ongereformeerd zijn willen betichten?

Toch staan we hiermee — en dat ontveinen we niet — voor een groote moeilijkheid.

Tot hoever mag die vrijheid gaan?

Waar ligt de grens?

Loopen we zoodoende geen gevaar onderscheid te gaan maken tusschen geest en hoofdzak der belijdenis en dus in het kielzog van de kerk, waartoe Prof. Visscher behoort, te komen?

Voor al in verband met de verschijnselen, die den jongsten tijd in onze kerken de aandacht gespannen hielden en waarbij iemand als Ds Nelenbos bleef volhouden op het standpunt te staan der Gereformeerde belijdenis, is voorzichtigheid eisch.

Tot voor kort werd in onze Gereformeerde kerken van die vrijheid om in eenig detail een bijzondere meening, afwijkende van de belijdenis, of op na te houden geen misbruik gemaakt.

Thans echter nopen de omstandigheden om op onze hoede te zijn.

Daarom dient er sterker dan ooit nadruk op te worden gelegd, dat aan den inhoud der belijdenis niet geraakt mag worden.

Maar betreft dan het gevoelen, dat het Markus slot niet kanoniek zou zijn, dan niet den inhoud?

Hoezeer wij zelf ook de kanoniciteit ervan bepleiten, moeten wij toch bekennen: neen.

Al zouden die handschriften gelijk hebben, die het Markusslot weglaten, dan zou daarmee nog niet omvergeworpen zijn, wat de Catechismus in den zesentwintigsten Zondag belijdt, n.l. dat de Doop de belofte van afwassing der zonden inhoudt.

Al zou een ieder Calvijn moeten bijvallen, dat de brief aan de Hebreërs niet van Paulus is, dan doet dit niets af van wat de Belijdenis boven

allen twijfel stellen wij, n.l. dat de Hebreërbrief goddelijk gezag heeft.

Al zou iemand het Prof. Bavink kunnen betwisten, dat 1 Joh. 5:7 niet in de Johannesbrieven hoort, dan zou nog de Belijdenis van haar uitspraken omtrent de Drieëenheid Gods geen woord behoeven terug te nemen.

Geen enkele geloofswaarheid is met deze gevallen gemeend.

In die geloofswaarheden te schiften tusschen geest en hoofdzak staat niemand vrij.

Wanneer hij aan een daarvan zou twijfelen, moet hij dit eerlijkheidshalve dadelijk kenbaar maken.

Maar kwesties als de onderhavige, die aan geen der geloofswaarheden afbreuk doen, sluiten verschil van opinie niet buiten.

Zij raken niet den inhoud, maar de inkleeding der belijdenis.

Trouwens, dat hebben onze vadersen blijkbaar ook gevoeld.

Prof. Visscher vraagt ergens in zijn brochure of het weglaten van het Markusslot iets te maken heeft met de „luchthartig aangevoerde” kwestie of de brief aan de Hebreërs van Paulus is.

Zeer zeker heeft er dat iets mee te maken.

Onze vadersen wisten heel goed, dat Calvijn en andere theologen van onverdachte Gereformeerde gezindheid, het hierin niet met hen eens waren.

Dat zij het auteurschap van Paulus er toch in opnamen, had niet ten doel om allen, die anders dachten, Calvijn inclus, voor ongereformeerd te verklaren.

Maar om hun opinie te uiten en tevens uit te spreken, dat er ook in de belijdenis punten kunnen voorkomen, waarin men van elkander verschillen mag.

Zij wilden juist hun vrijheid handhaven ook tegenover een man als Calvijn. Dat is feitelijk de opzet, die achter het aannemen van het stuk van de Bray als officiële belijdenis schuilt.

En de vrijheid, die zij zichzelf voorbehielden, wilden zij natuurlijk gaarne ook aan een ander gunnen.

Alleen, en ik kan dit niet genoeg herhalen, geldt die vrijheid enkel de formeele kwesties en nooit de waarheden des geloofs.

In dit verband mag niet worden verzwegen, dat Prof. Visscher zich in zijn brochure telkens aan „Consequenz-macherei”, konsekwentie-drijverij, schuldig maakt.

Hij redeneert: „In art. 4 der Confessie worden de schriften opgesomd, die heilige schriften zijn, opdat er geen twijfel zal overblijven welke deze boeken zijn. Daaronder wordt ook het Evangelie van Marcus met name genoemd” (bl. 11). En na art. 5 geciteerd te hebben, gaat hij voort: „Deze uitspraak geldt dus ook het Evangelie van Marcus in den vorm, waarin de vadersen dit hebben gekend, met het geheele 16de hoofdstuk, zooals wij het hebben”.

Zulk een redeneering gaat mank.

Historisch kan dit reeds bewezen worden.

Hieronymus werkte indertijd mede aan de kanoniekkenning, ook van Marcus. Evenwel wijzen zijn geschriften het uit, dat hij het Markusslot niet als kanoniek aannam.

Wanneer iemand na nauwgezette bestudeering der handschriften tot de conclusie zou komen, dat Joh. 7:53—8:11 en 1 Joh. 5:7 er niet in behoort, zou hij dan art. 4 der belijdenis niet kunnen onderschrijven?

De kanoniciteit geldt natuurlijk alleen de oorspronkelijke geschriften (autographa) der bijbelschrijvers.

Fouten van overschrijvers kunnen toch moeilijk als kanoniek, als Goddelijk gezaghebbend worden beschouwd.

Niettemin wil Dr Visscher daar eigenlijk heen.

Hij wil de Schriften in den vorm, waarin de vadersen bij het aanvaarden van art. 4 der Geloofsbelijdenis die kenden, voor kanoniek houden.

Maar dan neemt hij ook de fouten in dien vorm daarbij over.

Een gewaagde konsekwentie voorzeker!

Daarenboven.

Welke is de vorm, waarin onze vadersen der Dordtsche Synode de Schrift bezaten?

Niemand kan dien aanwijzen.

Ook Prof. Visscher niet.

Men had destijds meerdere tekstuitgaven.

En de Synode heeft geen enkele daarvan gesanctioneerd.

Die uitgaven nu weken zeer van elkander af, al stemden zij ook in zake het Markus slot met elkander overeen.

De vadersen hebben geen keuze willen doen, geen tekst willen vaststellen, maar dit aan de onderzoekers overgelaten.

Ziehier wederom een Gereformeerd beginsel, waarmede Prof. Visscher eenvoudig geen rekening houdt.

Eerst vijf jaar na de Dordtsche Synode, in 1624 verscheen een bijbeluitgave in de oorspronkelijke talen, welke in haar tweeden druk van 1633 zich den textus receptus, den algemeen aangenomen tekst, noemt.

In dien textus receptus zijn echter ook tal van fouten binnengeslopen.

En in elk geval bestond die tijdens de Nationale Synode van Dordt nog niet.

Daarop kan art. 4 derhalve niet slaan.

De stelregel van Dr Viascher, dat art. 4 der Geloofsbelijdenis eischt de boeken der Schrift als kanoniek te erkennen in den vorm, waarin zij onzen vadersen bekend waren, gaat niet op.

Er waren toen onderscheiden vormen.

Aan geen enkele gaf de Synode de voorkeur.

Zij had daar geen behoefte aan.

En daarmee sprak zij de noodzakelijkheid, maar tevens de vrijheid van het tekstonderzoek uit.

Een vrijheid, die onderstelde eerbiedige onderwerping aan het Woord van God.

Maar zou de vrijheid van tekstonderzoek er nu niet toe kunnen leiden, dat men ging voorstellen om nog andere gedeelten van onzen Bijbel dan het Markusslot, weg te laten?

Prof. Visscher meent, dat hiervoor werkelijk ernstig gevaar bestaat.

„Het schrappen van het slot van het Markus-evangelie”, aldus leest men op bl. 10 — „als „onecht” is een voorbeeld, dat navolgers kan vinden ook met betrekking tot andere gedeelten. Bovendien, het beginsel beslist. Ook hier geldt het spreekwoord, dat de eerste stap het moeilijkst is. Een precedent te scheppen is daarom zoo gevaarlijk, omdat men nimmer weet waar het einde is”.

En op blz. 16: „Als er later met betrekking tot andere deelen der Schrift nog andere en beter vertrouwde documenten worden gevonden, die er weer toe kunnen leiden, dat over den tekst een nieuw licht opgaat, dan kunnen op grond daarvan andere stukken weer onecht worden verklaard. Wat blijft er zoo over van het getuigenis des Heiligen Geestes, waarop de vadersen volen nadruk leggen, als het geldt de vaststelling van de grenzen der canonieke boeken? Hier staan wij dus voor een principiële afwijking van de belijdenis, die bij een man als Dr Kuiper slechts verklaarbaar is uit het feit, dat er in zake het geloof in de Hellige Schrift problemen zijn, die niet tot klaarheid zijn gebracht en waarover men in Gereformeerde kringen gewoon is met wat phraseologie heen te loopen”.

De venijnige staart van de laatste aanhaling-kapen wij er nu maar af.

De eene venijnigheid lokt zoo licht een andere uit.

En daarmee schieten we niet op.

Doch wat nu het eigenlijke bezwaar aangaat, dat een man als Prof. Visscher het uit, verwondert ons eens te meer. Wij ontvingen de laatste weken correspondenties van ongeleerde menschen, die toonden een beter inzicht in het tekstonderzoek te hebben dan hij.

Prof. Visscher erkent het recht van tekstonderzoek. Ook volgens hem zijn er bij af- en overschrijving afwijking en verschillen ontstaan.

Maar als die verschillen wat groot worden, dan wil hij blijkbaar het tekstonderzoek stop zetten.

Zelfs als er nog beter vertrouwde handschriften gevonden worden, dan neemt hij liever de lezing van minder vertrouwde handschriften aan, dan in zoo'n ietwat grooter verschil het tekstonderzoek te laten gelden.

Op die lijn voortgaande zou hij er toe moeten komen, om, indien nog eens de autographa (de oorspronkelijke geschriften der bijbelschrijvers) dank zij het tekstonderzoek ontekt werden, aan de lezing der „vadersen” (die nota bene niet eens een vaste lezing hadden!) trouw te blijven.

Is dat geen onverantwoordelijke gemakzucht?

Men mag het tekstonderzoek niet eigenmachtig beperken tot kleinere varianten (verschillen) in den tekst.

Men is van Godswege geroepen zich bezig te houden met alle varianten, kleine of groote.

En bij die groote is het niet alleen de vraag: wat zullen wij schrappen? De mogelijkheid is op zichzelf genomen, bijkans even groot, dat de handschriften, die wij nu kennen, op een enkele plaats iets hebben weggelaten, wat in de autographa (de oorspronkelijke geschriften) wel stond en wat er derhalve ook nu in behoort. Het tekstonderzoek gaat daarin volkomen objectief te werk. Voor het subjectivisme van Prof. Visscher om op een moment, dat hem goeddunkt, met het onderzoek halt te houden, is daarin geen plaats.

Het tekstonderzoek mag niet rusten vóór het den geheel oorspronkelijken tekst heeft gevonden.

Zal de strijdende kerk hiermee misschien nooit gereed komen, dan heeft zij dit over te geven.

Maar er zich met een (niet bestaanden) tekst „der vadersen” af te maken, is beneden haar roeping.

En is nu werkelijk de kans zoo groot, dat voortgezet tekstonderzoek tot het voorstel leiden zal om geheele gedeelten der Schrift weg te laten?

In het minst niet.

Die kans is zoo goed als uitgesloten.

Immers heeft het tekstonderzoek nu reeds zulk een omvang verkregen, dat wij veilig mogen aannemen de belangrijke kwesties vrijwel alle te kennen.

Alleen blijft het voor het tekstonderzoek de moeilijkheid, hoe die moeten worden opgelost.

Totnagtoe wees het tekstonderzoek slechts drie van zulke kwesties aan.

En men behoeft niet bevreesd te zijn, dat ze nog beduidend zullen toenemen.

Zulk een gevaar dreigt alleen in de phantasie van hen, die denken als Prof. Visscher.

Maar kan die vrijheid van tekstonderzoek niet misbruikt worden?

Natuurlijk is misbruik nooit te keeren.

Alles wordt misbruikt, tot het heiligste: het gebed, de prediking, de Schrift, de naam des Heeren toe.

Maar het behoeft niet.

Prof. Visscher hamert er in zijn brochure gedurig op, dat de methode van Prof. Kuiper moet dienen om tegenstrijdigheden weg te werken.

Hij maakt in zijn brochure de uitdrukking, door Dr Kuiper in deze gebruikt: tegenstrijdigheden voor ons ietwat belachelijk.

Toch berust dit alles bij Prof. Visscher op misverstand.

Hij begrijpt de bedoeling van Dr Kuiper niet. Geen Gereformeerde denkt er aan om het tekstonderzoek opzettelijk aan te wenden om zoogenaamde tegenstrijdigheden in de Schrift op te lossen.

Het tekstonderzoek vervolgt zijn weg, of er tegenstrijdigheden zijn of niet.

Wij, Gereformeerden, gaan er van uit, dat de Schrift niet met zichzelf in tegenspraak kan zijn.

De tegenstrijdigheden zijn slechts schijnbaar. Soms kunnen wij er geen oplossing voor vinden. Dan eindigen wij met een: wij weten het niet. En blijken zijn eerste Herautartikel schaatst ook Prof. Kuiper zich daarvoor niet.

Maar het geval kan ook anders staan.

Tekstonderzoek kan hebben uitgewezen, dat een bepaalde tekst de voorkeur verdient boven een andere.

Wanneer dan iemand op een tegenstrijdigheid stuit tusschen een schriftplaats en dien minder goeden tekst, terwijl die tegenstrijdigheid in den beteren tekst niet bestaat, dan mag hij daarop toch wijzen.

In soortgelijk geval verkeerde voor zijn bewustzijn Prof. Kuiper.

Had hij de schrapping van het Markuslot verzonnen om van de tegenstrijdigheden in de opstandingsberichten af te komen, dan stond de zaak anders.

Maar zulk bedoelen was hem vreemd.

Het gold hier een oude kwestie. Hij helde er toe over het Markuslot los te laten. Wat natuurlijker dan, dat hij op die tegenstrijdigheden door het Markuslot veroorzaakt, niet inging!

Gaat iemand tekstkritische kwesties scheppen om van tegenstrijdigheden af te komen, dan dient dit beslist te worden veroordeeld.

Maar hier waren die tekstkritische kwesties er. Zelfs mogen wij die zoogenaamde tegenstrijdigheden bij ons tekstonderzoek niet den doorslag laten geven.

Wanneer er twee verschillende lezingen zijn, waarvan de een de tegenstrijdigheid opheft, de ander die laat bestaan, dan mag ik niet redeneeren: omdat er bij de eerste van tegenstrijdigheid geen sprake meer is, is die ook de juiste.

Neen, welke de juiste is moet op andere gronden worden uitgemaakt.

Zoo staan b.v. wij tegenover het Markuslot. Wij meenen het op gronden, vroeger door ons aangegeven, als kanoniek te moeten handhaven.

Wij erkennen eenige schijnbare tegenstrijdigheid (al is die ook niet zoo gewichtig, als men het van zekere zijde wil voorstellen) tusschen dit Markuslot en de andere evangeliën.

Maar daarom wijzigen wij onze opinie over de kanoniceit ervan nog niet.

Geen enkel Gereformeerde bepaalt de juiste lezing naar het al of niet voorkomen van schijnbare tegenstrijdigheden erin.

Ook Prof. Kuiper niet.

Alleen verkeerd begrijpen kan zoo iets van hem doen denken.

De doorslag geeft alleen onbevungen geloovig tekstonderzoek.

Over de vrijheid van beweging, welke de belijdenis zelf toestaat en over de vrijheid van tekstonderzoek veroorloven wij ons nog één opmerking.

Wij gelooven, dat wanneer iemand bij het tekstonderzoek tot een vast resultaat is gekomen, het welk echter in eenig formeel opzicht met een bepaalde aanhaling in onze belijdenisschriften niet strookt, hij het best doet dit in den kerkelijken weg kenbaar te maken.

In zulke formeele kwesties is voorzeker vrijheid van beweging geoorloofd.

Maar vooreerst laat zich het formeele en het materiele niet altijd even gevoeglijk scheiden.

En vooral achten wij dit veilig met het oog op onzen tijd, waarin sommigen trachten den band aan de belijdenis al slapper te maken.

Niet, dat het praktisch belangrijk verschil zal opleveren.

Stel, dat Prof. Bavinck oordeelt: 1 Joh. 5:7 is niet kanoniek. Dan had hij dit gevoelen de plaatselijke kerk van Kampen of Amsterdam kunnen

laten weten en deze had het naar de Generale Synode kunnen doorzenden.

Dan zou ongetwijfeld de Synode gezegd hebben: daarover bestaat onder ons geen eenstemmigheid; indien wij echter die aanhaling uit art. 9 der Geloofsbelijdenis lichten, zouden wij daardoor den schijn op ons laden, alsof daarmee die tekst officieel door de kerken wordt geschrapt; daarom, hoogerleeraar, wij geven u vrijheid uw gevoelen te behouden en er voor uit te komen.

Maar wel zou er dit voordeel in liggen, dat de gemeente ook die formeele kwesties ten allen tijde zou kunnen overzien en er het besluit uit trekken, dat zij de geloofswaarden als zoodanig niet raken.

Natuurlijk staat een geval als van Prof. Kuiper hier geheel buiten.

Hij deed in zijn gesprek met den heer Netelenbos, gelijk hij dat in „De Heraut“ kort wedergaf, uitkomen, dat hij in zake het Markuslot nog niet tot een vast resultaat was gekomen. Hij zeide, dat het slot van het Markusevangelie waarschijnlijk niet van Markus was.

Nu gaat het niet aan om van iets, waaromrent men nog geen zekerheid heeft, een gravamen (bezwaa) te maken.

Dan moet men eerst tot zekerheid zoeken te komen.

Men doet dan het veiligst er vooralsnog geen publicatie aan te geven.

Iets anders zou het natuurlijk zijn indien het een der waarheden b.v. de opstanding van Christus zelf betrof.

Indien men daaraan ook maar eenigszins twijfelde, zou men gehouden zijn, dit werkelijk bekend te maken.

Doch in ondergeschikte, formeele kwesties wachte men tot men vastheid heeft.

Men kan in een particulier gesprek hiervan gewag maken.

Maar verder moet men niet gaan.

Daarom kan het niet goedgekeurd van den heer Netelenbos, dat hij de publicatie er van op zich nam.

Dat had hij aan Prof. Kuiper kunnen overlaten.

En als dan Prof. Visscher hieruit een slaatje wil slaan en schrijft: „Het was natuurlijk niet aangenaam voor Dr Kuiper, dat Dr Netelenbos klapte uit de school. Gold het iets anders dan de beginselen, dan zou deze daad ongetwijfeld afkeurenswaardig zijn geweest. Maar nu het een uitspraak geldt in zake beginselen, kan ik niet inzien, dat daarmee aan Dr Kuiper onrecht is geschied“ (bl. 31), zoo kunnen wij ons dat voorstellen van een inquisitoriaal-aangelegd man, maar van Prof. Visscher niet.

Daardoor toch doet hij het voorkomen, alsof men nu onbedoeld gekomen is achter iets, wat Prof. Kuiper zorgvuldig had willen verbergen. Of zooals Dr Visscher het zelf uitdrukt: „Wij mogen niet in de binnenkamer andere menschen zijn dan buiten voor het aangezicht des volks“ (bl. 31).

Hier maakt Dr Visscher Prof. Kuiper zwart als heterodox (ketter), maar onder de bijvoeging, dat hij een orthodox masker zou hebben voorgedaan.

Welnu, zulk een aantijging noemen wij kortweg verfoelelijk.

Als Prof. Kuiper tot de Synode zou gesproken hebben: „ik weet niet of de aanhaling van Markus 16:16 in Zondag 26 wel kracht heeft, omdat ik er niet zeker van ben, of op grond van geloovig tekstonderzoek niet moet worden aangenomen, dat het slot van Markus er niet in hoort“, dan zou de Synode niet alleen moeten antwoorden: „wij mogen in zulk een zaak, die niet het beginsel van den doop noch het beginsel van het Schriftgezag, noch eenig ander beginsel raakt, uw conscientie niet binden, temeer daar geloovige geleerden het er niet over eens zijn“, maar zij zou er in meer of minder berispelden vorm aan toevoegen, haar met zulke kwesties voortaan niet meer lastig te vallen, vóór hij het met zichzelf is eens geworden.

En onder dat voorbehoud dan ook, n.l. dat men zelf tot vaste overtuiging is gekomen, dringen wij erop aan, om ook waar men en niet slechts zakelijk, van eenige uitspraak in de belijdenisschriften meent te moeten afwijken, dit op kerkelijke wijze ter kennis van onze kerken te brengen.

Doch uitsluitend met het oog op de tegenwoordige omstandigheden.

Om de vrijheden, die sommigen zich in beginsel-kwesties tegenover de belijdenis wel eens zouden kunnen veroorloven, tegen te gaan.

En niet om de beschuldigingen van Prof. Visscher, die totaal ongegrond zijn.

Een volgend maal ons slotartikel.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Nog eens de Kindertoeslag.

Het artikel van den heer Huizinga heeft mij gerustgesteld.

Zijn qualificatie van het z.g.n. kindergeld deed mij vermoeden, dat hij in deze loonsbeschouwing een ernstige afwijking zag van de gereformeerde lijn, en ik verwachtte niet anders, dan dat hij

mij in een principiële uiteenzetting mijn „ethische“ dwaling zou aantoonen. Doch dit is nog al meegevallen. Ik heb in dit woord „ethisch“ veel meer gelezen, dan de samensteller van het sociale werkplan voor Patrimonium ermee bedoelde, want hij heeft met dit adjectief slechts dit willen zeggen, dat de verdediging van het kindergeld niet objectief steun vindt in de Heilige Schrift, doch subjectief voortvloeit uit een soort medelijden of medegevoel met de groote gezinnen.

Nu begrijpen we elkaar beter.

Van ketterij is dus geen sprake.

De heer H. denkt er niet aan ons ethische gevoelens toe te dichten, maar mag ik hem dan vriendelijk verzoeken met zijn qualificaties in 't vervolg wat voorzichtiger te zijn. Wij zijn zoo spoedig geneigd om alles in loketten te verdeelen, en op elke meening, al behoort ze ook tot de meest verafgeleide principes, een cachet te drukken, en sommigen zijn tegenwoordig al heel gauw met het woord „ethisch“ klaar, doch voor dit snelkeuren en snelstempelen moeten we op onze hoede zijn. De praktijk der laatste jaren heeft bewezen, dat wat vroeger als een onwrikbaar calvinistisch principe werd verdedigd, thans tot de meer neutrale zone wordt gerekend, en de ontwikkeling van ons eigen partijleven, die niet buiten het groote wereldleven omgaat, heeft ons in niet geringe mate bescheidenheid geleerd.

Daarmee ontken ik natuurlijk het bestaan der grondprincipes niet.

Er zijn hoofdbeginselen, die nooit wankelen.

Wij belijden eeuwige waarheden, die wij tot geen prijs loslaten, doch ik kan nog niet inzien, dat onder die fundamentele gereformeerde grondstellingen het al of niet aanvaarden van het kindergeld een plaats inneemt. De gansche quaestie is voor mij niet van dat gewicht, en ik denk er niet aan om mijn opvatting gereformeerder te noemen dan de meening van den heer Huizinga, doch begeer ook niet voor minder gereformeerd dan hij door te gaan.

Bovendien is mijn opponent in zijn beoordeeling niet juist.

Hij vergist zich, wanneer hij de verdediging van het kindergeld alleen laat opkomen uit medelijden met de groote gezinnen, en het is niet waar, dat de kinderbijlag slechts steunt op gevoelsoverweging. Deze loonsbepaling hangt samen met onze beschouwing van de loonsfactoren, en met de diepgaande vraag, of bij het loon alleen gerekend mag worden met den gepraesteerden arbeid, of dat ook in aanmerking komen de behoeften van het gezin. M.i. dienen ook deze mee te spreken. Zonder ook maar in het minst in de Marxistische wateren te willen verzeilen, geloof ik niet, dat loon naar werk als regel is door te voeren. In geen enkelen kring kan deze maatstaf consequent worden gevolgd. Overal vinden we nog andere loonsfactoren dan dien der arbeidsprestatie, en de voorbeelden liggen voor het grijpen, dat ook de grootte der behoeften haar invloed oefent. Ik kan hierop thans niet dieper ingaan, omdat ik dan in den breede over arbeid en loon zou moeten handelen, doch ik stipte dit even aan, om tegenover den heer Huizinga te handhaven, dat bij de verdediging van het kindergeld geen medelijden spreekt, maar de overtuiging, dat de levensbehoeften van den werkmans niet buiten beschouwing mogen en kunnen blijven.

Straks kom ik hierop wel terug.

Thans wil ik eerst een opmerking maken over 't eerste punt, dat mijn geachte opponent noemt. Hij beweert, dat het kindergeld pas met de crisisjaren zijn intrede heeft gedaan, en eigenlijk een gevolg is van allerlei noodmaatregelen, die de regering nemen moest om de menschen tegen de duurte te beschermen, en de verkwisting onder de ongehuwden en kinderloozen tegen te gaan. Ik wil niet ontkennen, dat de malaise der oorlogsjaren de praktische invoering van het kindergeld ten eerste heeft bevorderd, wat ook uitsnemend te verklaren is, doch daarover gaat het toch niet. De vraag is, of het kindergeld pas als een noodsporg in den bangen tijd, die achter ons ligt, uitgedacht en verdedigd werd, of dat het ook voor dien is aangeprezen en voorgestaan, en het antwoord op die vraag is niet ver te zoeken.

Reeds voor den oorlog is de kindertoeslag verdedigd.

Ook toen vond deze loonsbepaling in onze kringen instemming.

Prof. Diepenhorst b.v. heeft zich toen reeds als een warm voorstander doen kennen, en daarom begrijp ik niet, hoe de heer H. er toe komt om het kindergeld als een soort crisisproduct te beschouwen. Hij weet toch wel, dat reeds geruimen tijd voor 1914 in de tractemensbepaling van veel predikanten de kinderbijlag was opgenomen, en al is het ook, dat in de toepassing van deze loonsgedachte de ellende-tijd der verlopen oorlogsjaren verhaastend heeft gewerkt, het gaat niet aan om te leeren, dat men pas in dien tijd tot dit stelsel gekomen is.

Het bestond reeds vroeger.

Het werd ook eerder toegepast.

Het is alleen in de crisisjaren meer op den voorgrond getreden, en in de profijtelijkheid voor het sociale leven meer openbaar geworden.

Ten
Hij
M.i.
Tere
is me
predikt
ons oo
gezinsl
is of t
dergeld
ze voo
algeme
de eise
gegeve
gezin
Over
Noch
ment.
De v
arbeide
slechts
dus ni
de lev
als reg
in het
maatre
bath-
eigenar
de rijk
niet ga
kennen
in strij
Wil
om de
Mag
om vo
te verd
naar n
een on
behoeft
niets o
behoeft
Godsve
maakt
de zor
van all
kinderg
wij om
instrum
Nu
voor zi
Niet
kindere
Daar
het loo
en hij
loon h
en zijn
mag hi
zeker v
richtie
welk d
trouwde
Strijd
Hoe
M.i.
sociale
naar d
zelen v
inzink
euvel
gen het
trouwer
het ge
tegen a
hine tij
monit
de voo
weging
trouwer
vinisten
stelling
Zoo
Onze
En v
van far
weest
het dag
vertrou
Hierb
De h
standpo
Het l
te hulp
motieve
Evenm
ziekeli
ken, m
penhors
heid is
het lev
immer
beider
de kost
worden
dat, wa
tuurlijk
beinvlo
Van
heer l